

Dificila „depacificare” a Uniunii Europene

Se spune frecvent ca Uniunea Europeana este o mare putere la nivel global din punct de vedere economic, dar una mica din punct de vedere geopolitic. Chiar daca europenii au reușit în numeroase rânduri sa schimbe poziția altor țari și încearca și acum, de exemplu, sa influențeze negocierile SUA - Rusia cu privire la razboiul din Ucraina, este, într-adevar, destul de clar ca UE nu este vazuta în prezent ca un actor geopolitic major de catre celelalte blocuri mari.

Sunt 3 motive principale.

Primul motiv este acela ca rolul geopolitic depinde mult de capacitatea de a proiecta forța militara bruta pentru apararea intereselor. Or, UE are, pentru moment, capabilitați semnificativ mai mici în aceasta privința comparativ cu state precum SUA, China sau Rusia.

Al doilea motiv ține de ascensiunea majora a altor economii în ultimii 15 ani, mai ales în Asia. Ascensiunea respectiva a mai redus din potențialul relativ al UE de a-și promova interesele prin presiuni economice, (deși acesta ramâne mare și extinderea UE din aceeași perioada a ajutat și ea). Practic, unele țari au devenit mai reziliente în aceasta privința, iar altele au capatat între timp alternative comerciale care atenuaza efectele unor eventuale sancțiuni, chiar daca acestea înca le pot ridica numeroase probleme.

În al treilea rând, trebuie avut în vedere faptul ca majoritatea cetățenilor UE au ajuns sa fie opuși însași ideii oricaror conflicte de tip militar, fiind, practic, „pacificați”. E un aspect care limiteaza în sine jocul de putere. Conform sondajului Gallup pe acest subiect din 2024, doar aproximativ 31% din cetățenii UE ar lupta cu arma în mâna și pentru propria țara. Procentul pentru media restului lumii este de 61%.[\[1\]](#)

Pentru prima data, însa, în ultimii 80 de ani contextul internațional este unul care favorizează și chiar necesită un progres semnificativ al UE pe scara de putere a geopoliticii.

Pe de o parte, confruntându-se cu o coaliție foarte eterogenă ca interese ultime, dar foarte puternică pe ansamblu pe toate dimensiunile relevante în caz de conflict global, SUA își dorește acum o creștere accelerată a forței militare europene care măcar să poată ține cât de cât în șah o parte din membrii alianței respective. Pe de altă parte, UE însăși realizează că într-o lume în care uzul de forță brută a redevenit o opțiune larg răspândită devine foarte riscant să se bazeze doar pe sprijin exterior în caz de conflict major.

Indiferent de rezultatul negocierilor în curs cu privire la Ucraina, acest aspect nu se va schimba fundamental. Pur și simplu, nu este plauzibilă pe termen mediu o înțelegere globală suficient de sigură/stabilă pentru a da Uniunii Europene confortul ca poate reveni liniștită la ceea ce făcea acum câțiva ani. Un armistițiu și chiar o pace aparentă cu Rusia ar influența viteza cu care volume mari de arme ar fi necesare, nu nevoia de creștere rapidă a capacităților de război în sine.

Trebuie, însa, înțeles un aspect care poate părea surprinzător – obstacolul principal al UE în a-și mari mult rolul geopolitic nu este militar sau economic, ci cultural. Desigur, costurile ar fi și ele foarte mari și un complex industrial militar de top nu se poate face, oricum, peste noapte.

Dar baletul european din ultimii 8 ani pe acest subiect (Donald Trump cerând o implicare mult mai mare a UE pe zona de apărare încă de la începutul primului sau mandat) nu ține doar de aceste dimensiuni.

Pur și simplu, odată pacificată, o populație are mari dificultăți să se remobilizeze singură spre o pregătire efectivă pentru un potențial conflict.

Ironia face ca SUA a avut un rol major în pacificarea respectivă. Al Doilea Război Mondial nu a marcat, astfel, doar emergența unei hegemonii militare a SUA asupra Occidentului și o configurare cvasiexclusiv americană a noii ordini economice mondiale (la momentul stabilirii acesteia, SUA încă fiind singura posesoare de arme atomice). A marcat și o basculare culturală (de mod de gândire) de proporții.

Devenea foarte riscant ca societățile europene să fie lăsate „de capul lor”. Componentele care favorizau violența/agresiunea trebuiau combătute programatic în încercarea de a se evita un al treilea război mondial (văzut ca potențial apocaliptic).

Pe lângă bazele militare americane din Europa, legarea industriilor carbunelui și oțelului din Franța și Germania a fost un pas logic în contextul de mai sus. Cu caracter mai general, susținerea proiectului european nu poate fi ruptă de noua gândire respectivă, chiar dacă au mai fost și alți vectori favorizanți.

Perioada dintre Primul Razboi Mondial și cel de-Al Doilea Razboi Mondial aratase, însă, ca alianțele, ligile și instituțiile internaționale pot fi foarte schimbatoare. Trebuia acționat mai în profunzime.

Pentru ca cel mai educat continent de pe planeta generase doua razboaie mondiale în 20 de ani ce implicaseră mai toate statele naționale europene și cea mai educată națiune de pe planeta de la acel moment implementase Holocaustul, s-a concluzionat de cercuri intelectuale americane și europene influente că violența nu ține de educație, ci de cultura (în sens de sistem de valori, credințe și gândire).

O astfel de concluzie nu avea cum să nu ducă decât la o reevaluare în sens negativ a bazelor culturale anterioare. Valorile culturale europene tradiționale și ideea de stat național unitar etnic ca edificiu bazat fundamental pe o cultura transgenerațională comună au devenit suspecte și, pentru unii, principalii vinovați pentru ceea ce se întâmplase.

Consecința a fost implementarea unor politici de pacificare culturală a Europei care integrau și suspiciunile de mai sus. Sub impulsul american, elitele europene au preluat inițiativa prompt, conștiente că ritmul în care avuseseră loc războaiele mondiale făcea necesară încercarea unei noi rețete rapid.

Desigur, au fost și multe evoluții spontane în același sens, pe lângă cele implementate la cerere sau ghidate discret indirect.

Se pot observa două mari etape în „pacificarea” europenilor. Prima etapă include perioada de până la finalul Războiului Rece (acesta necesitând în continuare o reziliență culturală occidentală rezonabilă din perspectiva unei logici de conflicte) și a avut aproape exclusiv efecte pozitive. A doua etapă privește evoluțiile de după aceea. Finalizarea Războiului Rece a eliminat, astfel, mai toate barierele din calea filonului de gândire respectiv, măsurile accelerându-se și câștigând în amploare și extindere geografică și fiind speculate de războaiele hibride.

Pe ansamblu, pentru adulți, exemple de măsuri (unele graduale în timp și având și alte motivații) cu rol de pacificare culturală (inclusiv neintenționat) includ eliminarea pedepsei cu moartea, eliminarea sancțiunilor fizice, interzicerea portului de arme, pedepsirea aspră a infracțiunilor ce implica violența fizică (de multe ori, mult mai dur față de cele de tip white collar), limitarea mult a maximumului pedepselor cu lipsire de libertate, interzicerea muncii forțate, eliminarea serviciului militar obligatoriu, combaterea violenței domestice, sancționarea violenței față de animale, restrângerea dreptului la exprimare pe zone văzute ca având un rol mare în ideologiile ce duseseră la Al Doilea Război Mondial (desigur, riscul de exagerare rămânând un subiect problematic și în prezent), protejarea prin lege a unor drepturi și grupuri noi văzute ca utile pentru creșterea toleranței în societate, accentul pus pe drepturi în general, introducerea multor garanții procedurale noi, chiar și dezvoltarea sistemelor de protecție socială și de protecție a naturii până la un punct etc.

Excesele nu au lipsit. Dincolo de accentul prea mare pus pe drepturi, nu și pe obligații/responsabilități, și de zona războaielor culturale, un exemplu mai puțin conștientizat ține de compactarea foarte mare a sistemului sancționator în societate. Faptul că o instanță are posibilitatea în România să sancționeze chiar și genocidul cu 15-25 de ani de

închisoare a dus și duce în continuare la o reducere prea mare a nivelului de sancționare a multor infracțiuni (ma refer și la practica lor, nu doar la ce apare pe hârtie). Moralitatea unei societăți nu are cum să fie susținută bine într-un astfel de cadru.

Este adevărat că o pacificare extinsă duce și la o scădere a rezistenței emoționale la disconfort (adică crește impactul resimțit al unor sancțiuni mai mici, așa cum o palma acum poate afecta o persoană mai mult decât o fața o bataie acum 100 de ani), dar, pe ansamblu, s-a mers prea departe.

La copii, s-a extins învățământul obligatoriu (dincolo de utilitatea educațională, mesajul cultural al statului a putut, astfel, să formeze în întregime noile generații într-un mod care să contracareze violența și nu numai), s-au eliminat pedepsele fizice, s-au eliminat sau restrâns mult orice alte forme de sancționare, s-a reprimat bullying-ul, s-a reprimat ideea de rezolvare de certuri/dispute între copii, adulții intervenind imediat, s-a dat dreptul copiilor să ia o serie de decizii fără acordul sau chiar fără știrea părinților, s-a pus un accent mare probator pe afirmațiile copiilor în anumite situații, s-au modificat programele școlare pentru a atenua componenta culturală de stat național și a promova cooperarea transculturală și transnațională și diferența ca valoare în sine, s-a pus accentul pe erorile din trecut și pe promovarea de valori noi etc.

Erorile și excesele mari nu au lipsit nici aici. Numeroasele exemple de fragilitate emoțională la noile generații (protejarea excesivă fiind, clar, una din cauze), dar și tendința unor segmente de a arunca tot Occidentul la coș și a considera că nu a fost mai nimic bun în trecut etc sunt simptome ale acestora.

Cu caracter mai general, politicile de pacificare fizică au ajuns să migreze către politici de pacificare emoțională, concentrarea pe evitarea și a oricărui emoții negative (subiective prin natură) generând numeroase aiureli.

Deși violența și agresivitatea tot scăzuseră în societate, din ce în ce mai multe grupuri au ajuns să se considere victime ale altor grupuri (unele fiind considerate, practic, agresoare sistemic - insuficient pacificate). Restricționarea circulației unor idei care se dovedise că avuseseră un rol important în excesele războaielor mondiale și sfera cuvintelor și ideilor asimilate cu ură/violență/agresiunea s-au tot extins și ele în acest context la zone noi. La fel și conceptul de victimă.

Pentru că nici natura, nici animalele nu puteau cu adevărat riposta conștient acțiunii umane, acestea au ajuns și ele să fie protejate, dar și privilegiate din ce în ce mai des față de „brutele” umane.

Au fost și numeroase efecte foarte bune. Dar și problemele au devenit și ele din ce în ce mai mari, cu societăți întregi mult mai fragile față de altele în caz de conflict și cu o empatie parțial pervertită extinsă constant, dar, paradoxal, în dauna din ce în ce mai des a omului (ramă singurul agent potențial conștient al raului în lume). Este unul din motivele pentru care avem în România din ce în ce mai mulți oameni raniți de urși fără să se facă mai nimic sau situații precum omorârea unui motociclist italian pe Transfăgărașan care atrag pe unele conturi media mai multe cainari pentru puii ursoaicei împușcate ulterior decât pentru omul ucis de aceasta.

Excesele atât pe partea de adulți, cât și pe cea de copii, nu trebuie, însă, să ne facă să uităm punctul de plecare și nici partea de rezultate foarte bune (pentru a nu se arunca copilul cu apa din copaie).

Astfel, pe ansamblu, succesul umanist al pacificării Europei nu poate fi negat. Societațile UE arată, în medie, un nivel de civilitate, infraționalitate, decență, grijă pentru natură și viață în general, coeziune socială, atașament și implicare civică față de valori importante care merita cu adevărat prețuit.

Dar excesele nu trebuie nici ignorate, ci contracarate.

Problema în discuție nici nu ține doar de gestionarea părții de excese culturale de tipul de mai sus. Ea este complicată de faptul că și aspecte în mod normal foarte bune pot afecta semnificativ capacitatea de apărare și de proiectare de putere a unei țări sau regiuni.

Bilanțul efectelor pozitive sau negative ale pacificării europene nu poate, astfel, fi rupt de ce se mai întâmplă în lume. Dacă toate țările ar fi mers în aceeași direcție în ritm alert, ne puteam mândri că românii și europenii cu propriile progrese în materie. Dar când alte state sau blocuri nu sunt și ele pacificate, riscul de servitute la propriu nu poate fi exclus pentru că o societate atât de pacificată, precum cea europeană actuală, pur și simplu nu are cum să genereze suficiente forțe eficiente militar, soarta să depinzând de decizia altor societăți/state care sunt mult mai puțin pacificate.

Orice persoană conectată cât de cât la ce se întâmplă în prezent în lume înțelege, cred, că diferențe de disponibilitate de a lupta precum cele din sondajul Gallup de mai sus contează. Din păcate, libertatea și prosperitatea nu pot fi protejate fără disponibilitatea de a lupta la propriu pentru ele.

Cu alte cuvinte, ori se asumă un statut potențial de servitute cumva în perpetuitate, ori se urmărește un grad de „depacificare” suficient (vorbit de un echilibru aici) pentru a face față conflictelor.

Aceasta nu înseamnă însă că și o „depacificare” parțială ar fi facilă. După cum menționez și mai sus, după ce o regiune a fost pacificată o generație-două e foarte greu să se „depacifice” singura. Un om care nu a fost implicat în niciun conflict fizic toată viața sa poate să-și cumpere un echipament de tip-trupele speciale, dar va fi foarte reticent să folosească efectiv armele respective, dincolo de lipsa teribilă de antrenament în a o face.

O societate pacificată excesiv față de alte țări/blocuri nici nu mai percepe corect realitatea raporturilor de putere și nici riscul real de conflict fizic.

Tentația de a amâna, ca poate se rezolvă între timp, de a mima eforturi, ca e mai simplu, de a profita doar financiar, de a spera că tehnologia va înlocui nevoia de „depacificare” umană sau de a vedea cu neliniște propunerile de „depacificare” în sine etc este mare - și s-a văzut la lucru în mai toată Uniunea Europeană în ultimii 8 ani, chiar dacă anul acesta marchează, totuși, o schimbare.

Depacificarea **parțială** a societăților europene, inclusiv a celei românești este, însă necesară. În noul context global nu se mai prea poate pune responsabil problema pentru statele UE dacă trebuie “depacificate”, ci cât de mult, care este punctul de echilibru optim între avantaje și dezavantaje.

Dupa cum arata și razboiul din Ucraina, tehnologia nu poate rezolva problema pentru ca marile concentrări de resurse au devenit foarte expuse loviturilor în caz de conflict. Este necesară o deconcentrare cât mai mare a capabilităților de luptă, care să implice un număr cât mai mare de potențiali combatanți.

În plus, trebuie înțeles că miza nu privește doar capacitatea de contracarare militară în sine.

Un grad suficient de „depacificare” este, astfel, necesar și pentru a face față competent războaielor culturale și agresiunilor de tip cancel culture care au devenit o armă obișnuită în zilele noastre (practic, pentru că un popor să supraviețuiască ca popor și să-și gestioneze cât de cât conștient evoluția culturală).

Cu alte cuvinte, contracararea **parțială** a etapei a doua de pacificare a europenilor (cea ulterioară Războiului Rece) este necesară pentru a face față războaielor hibride.

Contracararea **parțială** și a primei etape (cea anterioară Războiului Rece) este necesară pentru a face față și conflictelor militare propriu zise.

„Depacificare” nu înseamnă, desigur, că trebuie să creștem violența domestică sau bullying-ul în școli, sau să omorâm toți urșii și nici să extindem campaniile de insulte de pe internet la care destui români au deja, oricum, „centura neagră”.

Creșterea rezilienței fizice, intelectuale și emoționale de masă este, însă, necesară (în jurul unui soclu de valori și obiective comune). Aceasta implică politici publice adaptate și creșterea gradului de competență în ierarhiile de valori.

Nu este ceva foarte simplu, dar nici așa de greu cum poate părea.

Gradul de pacificare actual este, oricum, incompatibil nu doar cu suveranitatea, ci și cu democrația pe termen lung (și chiar mediu) pentru că decalajul dintre segmente mici agresive și cu agende contrare interesului general și segmente mari pacificate excesiv/pasive crește prea mult.

[i] <https://www.gallup-international.com/survey>

